

سنجش سرمایه اجتماعی زنان روستایی شهرستان ایزده و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: دهستان حومه غربی)

راضیه نوروزی^۱، مصطفی احمدوند^۲

دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه یاسوج

Rn.norouzi@yahoo.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف سنجش سرمایه اجتماعی زنان روستایی و عوامل مؤثر بر آن در دهستان حومه غربی شهرستان ایزده صورت پذیرفت. روش تحقیق، پیمایش بوده که از پرسش‌نامه محقق‌ساخته بهره گرفته شد. برای این منظور، ۱۵۳ زن روستایی بر اساس جدول کرجسی مورگان برآورد و انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به شیوه طبقه‌ای با انتساب متناسب بود. روایی پرسش‌نامه تحقیق توسط پانل متخصصان تأیید شد و سنجش پایایی آن نیز با انجام آلفای کرونباخ بیش از ۰/۷۳ برای متغیرهای گوناگون تعیین گردید. نتایج همبستگی نشان داد بین نگرش همسر، خودکارآمدی، اعتماد به نفس و سن زنان روستایی با سرمایه اجتماعی آنان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج بدست آمده از رگرسیون نشان داد از بین چهار عامل (نگرش همسر، خودکارآمدی، اعتماد به نفس و سن) سن زنان روستایی (X_4) و نگرش مردان نسبت به فعالیت و مشارکت آنان در اجتماع (X_1) بر روی سرمایه اجتماعی تأثیر داشته است. مقدار ضریب تعیین (R^2) ۰/۴۹ بدست آمده است. یافته‌ها نشان داد متغیر نگرش همسر و سن زنان روستایی ۴۹٪ از تغییرات سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی؛ توسعه روستایی؛ زنان روستایی؛ ایزده.

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه یاسوج

۲- استادیار گروه توسعه روستایی و ترویج کشاورزی دانشگاه یاسوج

۱- مقدمه

توسعه روستایی، جزئی از برنامه‌های توسعه هر کشور محسوب می‌شوند که برای دگرگون‌سازی ساخت اجتماعی-اقتصادی جامعه روستایی بکار می‌روند (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۱). برنامه‌های توسعه روستایی تنها با ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی می‌توانند حس همکاری و اطمینان را در میان افراد جامعه روستایی پدید آورند و بر پیشرفت و توسعه جامعه روستایی تأثیر داشته باشند. برای پیاده کردن برنامه‌های توسعه در مناطق روستایی به سرمایه اجتماعی بالای افراد جامعه روستایی به ویژه زنان روستایی نیاز است. زیرا زنان نیمی از جمعیت روستایی هر کشوری را تشکیل می‌دهند که حضور یا عدم حضور آن‌ها در عرصه‌های مختلف اجتماع می‌تواند در چگونگی فرآیند توسعه روستایی بسیار مؤثر واقع شود (خواجه نوری و ایمان، ۱۳۷۶). به عبارت دیگر، رسیدن به توسعه بدون توجه به حضور زنان امکان‌پذیر نخواهد بود (پورطاهری و پوروردی‌نجات، ۱۳۸۸). از سوی دیگر، ارتقاء حضور زنان در فعالیت‌های توسعه و برنامه‌ریزی جهت گسترش مشارکت آنان، به‌ویژه در عرصه‌های اجتماعی، شرطی لازم و ضروری برای توسعه روستایی محسوب می‌گردد (نوری و علی‌محمدی، ۱۳۸۸)، به طوری که وضعیت اجتماعی و مشارکت زنان در هر جامعه‌ای را می‌توان به‌عنوان معیاری برای سنجش میزان پیشرفت و توسعه در آن جامعه دانست (علیایی و همکاران، ۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی مفهوم جدیدی است که امروزه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های توسعه در جامعه روستایی مطرح است؛ بدین معنا که شرط لازم برای پیشرفت جامعه، ایجاد روابط گرم، گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و اعتماد متقابل (فرد، جامعه و دولت) است (سویزی و محمدی، ۱۳۹۰). این مؤلفه به‌عنوان روح فرآیند توسعه عمل می‌کند.

بر همین اساس، این پژوهش با هدف سنجش سرمایه اجتماعی زنان روستایی شهرستان ایزه و عوامل تأثیرگذار بر آن صورت پذیرفت. این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات زیر است:

۱. ویژگی‌های فردی زنان روستایی منطقه کدامند؟
۲. سرمایه اجتماعی زنان روستایی منطقه در چه حدی است؟
۳. چه عواملی بر سرمایه اجتماعی زنان روستایی منطقه تأثیر دارند؟

۲- مروری بر مطالعات پیشین

موضوع سنجش میزان سرمایه اجتماعی زنان روستایی در برنامه‌های توسعه از دو جنبه نظری و کاربردی حائز اهمیت است، زیرا موجب شناخت بیشتر این مقوله در جامعه می‌شود و می‌توان با شناخت متغیرهای مؤثر بر سرمایه اجتماعی زنان روستایی در برنامه‌های توسعه از نتایج آن در برنامه‌ریزی روستایی و سیاست‌گذاری استفاده کرد. وجود سرمایه اجتماعی در جوامع روستایی یکی از عوامل کلیدی توسعه پایدار روستایی محسوب می‌شود. در زمینه سرمایه اجتماعی و تأثیر عوامل مختلف بر آن مطالعاتی صورت پذیرفته که در این بخش به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد.

ناطق پور و فیروزآبادی (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان "شکل‌گیری سرمایه اجتماعی و فراتحلیل عوامل مؤثر بر آن" به این نتایج دست یافتند که متغیرهای سن، تحصیلات، تأهل، شاغل بودن و درآمد به‌جز با عنصر اعتماد با سایر عناصر سرمایه اجتماعی اعم از آگاهی و توجه به امور عمومی، اعتماد، مشارکت‌های رسمی و غیررسمی رابطه مستقیم دارد. مردان در آگاهی و توجه به امور عمومی و مشارکت رسمی نقش بیشتری نسبت به زنان دارند و مشارکت غیررسمی زنان بیشتر می‌باشد و در میزان اعتماد تفاوتی بین زن و مرد دیده نمی‌شود.

اولین همایش ملی زن و توسعه پایدار روستایی

کتابی و همکاران (۱۳۸۹) در بررسی "سنجش اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در مراکز شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری" به این نتایج دست یافتند که به جز اعتماد بنیادی و بین شخص، میزان اعتماد (اعتماد اجتماعی، اعتماد سیاسی، اعتماد سازمانی، اعتماد به مشاغل و مناصب) در حد متوسط و پایین تر از حد متوسط بوده است.

همچنین سپهر دوست و زمانی شبخانی (۱۳۹۱) تحقیقی را در پژوهشی با عنوان "نقش سرمایه اجتماعی در توزیع درآمد در مناطق روستایی" به این نتایج دست یافتند که یکی از عواملی که می‌تواند در توزیع درآمد در مناطق روستایی نقش مهمی ایفا کند سرمایه اجتماعی است زیرا سرمایه اجتماعی موجود در این مناطق با کاهش نابرابری اقتصادی و توزیع مناسب‌تر درآمد رابطه مثبت و معنی‌داری دارد.

ازکیا و حسنی‌راد (۱۳۸۸) در مطالعه خود با عنوان "نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت مردم در طرح‌های توسعه روستایی" در تحلیل چند متغیره در مدل رگرسیونی بیشترین تأثیر مستقیم بر روی برنامه‌های توسعه مربوط به متغیر اعتماد اجتماعی با ۰/۴۵ و متغیر انسجام اجتماعی با ۰/۴۲ و میزان تحصیلات با ۰/۱۲ می‌باشد و تأثیر غیر مستقیم بیشتر مربوط به مشارکت اجتماعی، مشارکت ذهنی و عملی و میزان یاریگری و سن و جنس با قدرت تبیین ۰/۳۶ نشانگر تأثیر بالای متغیرهای تحقیق است.

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به روش پیمایش انجام گرفته است. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز از پرسش‌نامه بهره‌گیری شد. پرسش‌نامه‌ی تنظیم شده حاوی سوالات باز و بسته درباره هر یک از متغیرهای سرمایه اجتماعی و عوامل تأثیرگذار (نگرش همسر، خودکارآمدی، اعتماد به نفس، سن زنان پاسخگو) بود. جامعه آماری این پژوهش را زنان روستایی متأهل دهستان حومه غربی شهرستان ایزده، استان خوزستان تشکیل دادند که بر مبنای جدول کرجسی و مورگان، ۱۵۳ نفر از آنها به عنوان نمونه آماری برآورد گردید. زنان مورد مطالعه از بین ۱۶ روستای بالای ۲۰ خانوار دهستان حومه غربی انتخاب شدند، که از طریق نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب و در مرحله بعد نمونه‌گیری تصادفی به انتخاب زنان روستایی در هر روستا پرداخته شد.

ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود که برای سنجش روایی آن از متخصصین فن استفاده شد و پایایی آن نیز به وسیله آلفای کرونباخ بررسی شد. نتایج حاصل از آزمون آلفای کرونباخ نشان داد پرسشنامه این پژوهش از پایایی مناسب و قابل قبولی برخوردار است (جدول ۱).

جدول (۱) ضریب آلفای کرونباخ (α)

متغیرهای وابسته	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ (α)
سرمایه اجتماعی	۱۶	۰/۷۳
عوامل مؤثر (متغیرهای مستقل)		
نگرش همسر از دیدگاه زنان	۹	۰/۷۷
اعتماد به نفس	۱۰	۰/۹۱
خودکارآمدی	۱۰	۰/۸۰

اولین همایش ملی زن و توسعه پایدار روستایی

پرسشنامه‌ی تنظیم شده حاوی سوالاتی باز و بسته درباره هر یک از متغیر وابسته و عوامل تأثیرگذار بر آن بوده است که در جهت درک بهتر به معرفی متغیرها و شاخص در قالب جدول (۲) پرداخته می‌شود.

جدول (۲) تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای استفاده شده در پرسش‌نامه تحقیق

متغیر وابسته	سرمایه اجتماعی	دو بخش اعتماد و عضویت شامل می‌شود	متغیر اعتماد با هفت گویه اعتماد به اخبار، شبکه‌های رادیو و تلویزیونی، سازمان‌های دولتی... که در پرسشنامه به صورت طیفی لیکرتی سنجیده شد. دامنه طیف بین اصلا=۱، کم=۲، متوسط=۳ و زیاد=۴ بوده است. متغیر عضویت نیز شامل ۴ گویه طیفی لیکرت، عضو نیستم=۱، عضو غیر فعال=۲، عضو فعال=۳، مدیر یا مسئول=۴ است.
متغیر مستقل	نگرش همسر	میزان درک از نگرش همسر نسبت به فعالیت‌های مختلف می‌باشد که با ۱۰ سوال طیف لیکرت می‌باشد، که دامنه طیف بین اصلا=۱، کم=۲، متوسط=۳ و زیاد=۴ است.	
	خودکارآمدی	باورهای فرد به توانایی‌های خود در انجام مسئولیت‌ها و وظایفی که دارد. متغیر شامل ۱۰ گویه طیف لیکرت می‌باشد، که دامنه طیف بین اصلا=۱، کم=۲، متوسط=۳ و زیاد=۴ است.	
	اعتماد به نفس	این متغیر مربوط به خود باوری و انگیزه می‌باشد به معنای متغیر اعتماد به نفس است. این متغیر شامل ۱۰ گویه طیفی لیکرت، دامنه طیف بین خیلی مخالفم=۱، مخالفم=۲، موافقم=۳، خیلی موافقم=۴ است.	
	ویژگی‌های فردی	سن	منظور سن تقویمی (شناسنامه‌ای) است. که با یک سوال باز پرسیده شد...

داده‌ها پس از گردآوری، کدگذاری و با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون) استفاده گردید.

۴- یافته‌ها

سوال اول: ویژگی‌های فردی زنان روستایی منطقه کدامند؟

آمار توصیفی این پژوهش نشان می‌دهد محدوده سنی زنان روستایی پاسخگو بین ۱۸ تا ۶۴ سال است. میانگین سنی زنان پاسخگو ۳۸/۶۴ سال و انحراف معیار آن ۱۲/۹۰ می‌باشد. نتایج نشان داد که از میان ۱۵۳ نفر پاسخگو، ۴۰ نفر بی‌سواد (۲۶/۱٪)، ۴۲ نفر از زنان روستایی دارای تحصیلات ابتدایی (۲۷/۵٪)، ۲۳ نفر از پاسخگویان در مقطع راهنمایی (۱۵٪)، ۳۱ نفر دبیرستان (۲۰/۳٪)، ۷ نفر دارای مدرک دیپلم (۴/۶٪)، مقطع لیسانس ۹ نفر (۵/۹٪) و ۱ نفر فوق لیسانس (۰/۷٪) می‌باشند. نتایج حاصل از بررسی اشتغال زنان روستایی نیز نشان داد که شغل اصلی ۱۵۱ نفر (۹۸/۷٪) از زنان پاسخگو خانه‌داری می‌باشد و تنها ۲ نفر (۱/۳٪) از زنان روستایی معلم می‌باشند.

اولین همایش ملی زن و توسعه پایدار روستایی

سوال دوم: سرمایه اجتماعی زنان روستایی در چه حدی است؟

برای سنجش مؤلفه سرمایه اجتماعی در زنان روستایی از ۱۶ گویه با مقیاس طیف لیکرت استفاده گردید. دامنه طیف بین خیلی مخالف تا خیلی موافق بود. از تحلیل توصیفی متغیر سرمایه اجتماعی چنین استنباط می‌گردد که سرمایه اجتماعی در زنان روستایی مورد مطالعه در سطح پایینی قرار دارد ($\bar{x}=1/80$ و $SD=0/34$). این یافته نشان می‌دهد زنان روستایی از سرمایه اجتماعی لازم در جامعه برخوردار نیستند.

سوال سوم: چه عواملی بر سرمایه اجتماعی زنان روستایی تأثیر دارند؟

به منظور بررسی رابطه بین سازه‌های مؤثر (نگرش همسر، عامل اعتماد به نفس و خودکارآمدی، سن) با سرمایه اجتماعی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج بدست آمده از آزمون همبستگی بین عوامل مؤثر و سرمایه اجتماعی زنان روستایی نشان داد بین متغیرهایی چون نگرش همسر، خودکارآمدی، اعتماد به نفس و سن با سرمایه اجتماعی همبستگی مستقیم و مثبتی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ درصد و اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد (جدول ۳). نتایج توصیف همبستگی نتایج نشان داد همبستگی سه متغیر نگرش همسر، اعتماد به نفس و سن در سطح متوسطی است. در حالی که متغیر خودکارآمدی همبستگی ضعیفی با سرمایه اجتماعی دارد.

جدول (۳) همبستگی بین سرمایه اجتماعی و سازه‌های مؤثر

توصیف همبستگی	نوع آزمون	سطح معنی‌داری (sig.)	ضریب همبستگی (r)	سازه‌های مؤثر	
متوسط	پیرسون	۰/۰۰۰۱	**۰/۳۴	نگرش همسر	۱
ضعیف	پیرسون	۰/۰۰۰۱	**۰/۲۹	خودکارآمدی	۲
متوسط	پیرسون	۰/۰۰۰۱	**۰/۳۱	اعتماد به نفس	۳
متوسط	پیرسون	۰/۰۰۳	**۰/۳۵	سن	۴

منبع: یافته‌های پژوهش

** معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

* معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

در این پژوهش به منظور بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی زنان روستایی از رگرسیون استفاده گردید. نتایج نشان داد از بین عوامل مختلف، سن زنان روستایی (X_4) و نگرش مردان نسبت به فعالیت و مشارکت آنان در اجتماع (X_1) بر روی سرمایه اجتماعی تأثیر داشته است. مقدار ضریب تعیین (R^2) ۰/۴۹ بدست آمده است که نشان می‌دهد این دو عامل تعیین کننده ۴۹٪ تغییرات سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند (جدول ۴).

$$y = 0/65 + 0/02 (X_4) + 0/11 (X_1)$$

اولین همایش ملی زن و توسعه پایدار روستایی

جدول (۴) نتایج رگرسیون تعیین کننده‌های سرمایه اجتماعی

متغیر	B	Beta	T	P
عدد ثابت	۰/۶۵	-	۳/۳۴	۰/۰۰۱
نگرش همسر (X۱)	۰/۱۱	۰/۱۸	۲/۱۸	۰/۰۳
خودکارآمدی (X۲)	۰/۰۸	۰/۱۵	۱/۵۷	۰/۱۱
اعتماد به نفس (X۳)	۰/۰۷	۰/۱۰	۱/۱۲	۰/۲۶
سن (X۴)	۰/۰۰۲	۰/۲۹	۳/۹۱	۰/۰۰۰۱

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

سرمایه اجتماعی، مفهوم گسترده‌ای است که طی پانزده سال اخیر مورد توجه بسیاری از شاخه‌های علوم انسانی قرار گرفته است. سرمایه اجتماعی به طور کلی بر روابط میان انسان‌ها تمرکز دارد. این مقوله تا به حال علاوه بر طراحی نظری، به دنبال آن بوده که اهمیت این روابط (اعتماد، مشارکت) را به لحاظ تجربی نیز به اثبات رساند. در راستای مطرح شدن مفهوم سرمایه اجتماعی برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی نیز با مشارکت مردمی به ویژه زنان امکان‌پذیر است. این پژوهش با هدف سنجش سرمایه اجتماعی زنان روستایی و عوامل تأثیرگذار بر آن صورت پذیرفت.

سوال اول: ویژگی‌های فردی زنان روستایی منطقه کدامند؟

نتایج نشان داد میانگین سنی زنان پاسخگو ۳۸/۶۴ سال و اکثراً دارای تحصیلات ابتدایی بودند. شغل اصلی زنان پاسخگو خانه‌داری بود.

سوال دوم: سرمایه اجتماعی زنان روستایی در چه حدی است؟

یافته‌های حاصل از سنجش مؤلفه سرمایه اجتماعی زنان روستایی نشان داد که سرمایه اجتماعی در زنان روستایی مورد مطالعه در سطح پایینی قرار داشت. با توجه به اینکه سرمایه اجتماعی دو بخش عضویت و اعتماد را در برداشت بنابراین پایین بودن سرمایه اجتماعی بیانگر این است که میزان عضویت و اعتماد زنان روستایی پایین است. به منظور بررسی عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی از آزمون همبستگی استفاده شد.

سوال سوم: چه عواملی بر سرمایه اجتماعی زنان روستایی تأثیر دارند؟

نتایج آزمون همبستگی بین عوامل مؤثر و سرمایه اجتماعی زنان روستایی نشان داد بین متغیرهایی چون نگرش همسر، خودکارآمدی، اعتماد به نفس و سن با سرمایه اجتماعی همبستگی مستقیم و مثبتی در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ درصد و اطمینان ۹۹ درصد وجود داشت. نتایج توصیف همبستگی نتایج نشان داد همبستگی سه متغیر نگرش همسر، اعتماد به نفس و سن در سطح متوسط و متغیر خودکارآمدی همبستگی ضعیف با سرمایه اجتماعی داشت. عبارتی هرچه نگرش همسر نسبت به فعالیت و مشارکت زنان در اجتماع مثبت تر باشد میزان سرمایه اجتماعی زنان بالاتر است. افزون بر این، هر چه فرد اعتماد به نفس بالاتری دارد مشارکت او در فعالیت‌ها و میزان اعتماد او در روابط اجتماعی با افراد بالاتر است. بعلاوه افراد با خودکارآمدی بالاتر سرمایه اجتماعی بالاتری دارند. هم چنین زنان با سن بالاتر سرمایه اجتماعی بالاتری دارند که این یافته‌ها با مطالعه ناطق پور و فیروزآبادی (۱۳۸۵) و کتابی و همکاران (۱۳۸۹) همسو می‌باشد.

به منظور تعیین سهم هر یک از عوامل در سرمایه اجتماعی از رگرسیون استفاده شد. نتایج حاصل از رگرسیون نشان داد از بین عوامل مختلف، سن زنان روستایی و نگرش مردان نسبت به فعالیت و مشارکت آنان در اجتماع بر روی سرمایه

اجتماعی تأثیر داشته است. مقدار ضریب تعیین (R^2) ۰/۴۹ نشان داد این دو عامل ۴۹٪ تغییرات سرمایه اجتماعی را تبیین کردند.

با توجه به یافته ها پیشنهادهای زیر ارائه می شود:

تشویق زنان به عضویت در تعاونی ها، بسیج، شرکت در مراسم مذهبی
برگزاری دوره های آموزشی (خیاطی، صنایع دستی و غیره) به منظور توانمندسازی و افزایش اعتماد به نفس زنان
بهبود نگرش مردان نسبت به فعالیت و مشارکت زنان در اجتماع از طریق فرهنگ سازی بوسیله رسانه ها

مراجع

- ازکیا، مصطفی و حسنی راد، کریم (۱۳۸۸) نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت مردم در طرح های توسعه روستایی، پژوهش نامه علوم اجتماعی، ۳(۱): ۷-۲۷.
- پورطاهری، مهدی و پوروردی نجات (۱۳۸۸) سنجش نابرابری جنسیتی در بین زنان روستایی: مطالعه موردی استان گیلان، دانشنامه علوم اجتماعی، ۱(۲): ۱۱۵-۱۵۵.
- خواجه نوری، بیژن و ایمان، محمدتقی (۱۳۷۶) بررسی عوامل اجتماعی اقتصادی مؤثر بر بیگانگی زنان مطالعه موردی: زنان شهر شیراز، نشریه دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز، ۱۸(۱): ۷۹-۱۰۲.
- سپهر دوست، حمید و زمانی شبخانه، صابر (۱۳۹۲) نقش سرمایه اجتماعی در توزیع درآمد در مناطق روستایی کشور، فصلنامه روستا و توسعه، ۱۶(۱): ۱۲۹-۱۴۸.
- سویزی محسن و محمدی، فربرز (۱۳۹۰) نقش سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت سرمایه گذاری، فصلنامه رهنما سیاستگذاری، ۲(۳): ۱۱۹-۱۴۷.
- علیایی، محمدصادق؛ رضوانفر، احمد و اکبری، مرتضی (۱۳۸۸) تحلیل عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر سهم زنان روستایی از درآمد خانوار: مطالعه موردی شهرستان دیواندره، مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، ۱۶(۱): ۲۲-۱۲.
- فراهانی، حسین؛ عینالی، جمشید و عبدلی، سمیه (۱۳۹۱) ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی مطالعه موردی؛ دهستان مشهد میقان شهرستان اراک، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۳(۲۹): ۲۷-۵۰.
- قاسمی، وحید؛ فائق، سحر و آرمین، امیر (۱۳۹۲) سنجش سرمایه اجتماعی و سطح بندی آن در طبقات مختلف مناطق ۱۴ گانه شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰-۹۱، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۵(۳): ۷-۳۰.
- کتابی، محمود؛ ادیبی سده، مهدی؛ قاسمی، وحید و صادقی ده چشمه، ستار (۱۳۸۹) سنجش اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در مراکز شهرستان های چهارمحال و بختیاری، جامعه شناسی کاربردی، ۲۱(۴۰): ۹۷-۱۲۲.
- ناطق پور، محمدجواد و فیروزآبادی، سید احمد (۱۳۸۵) شکل گیری سرمایه اجتماعی و فراتحلیل عوامل مؤثر بر آن، نامه علوم اجتماعی، ۲۸: ۱۶۰-۱۹۰.
- نوری، سید هدایت اله و علی محمدی، نرگس (۱۳۸۸) تحلیلی بر فعالیت های اقتصادی زنان روستایی (مطالعه موردی: منطقه برآن-شهرستان اصفهان)، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، ۲۰(۲): ۸۷-۱۰۴.